

BENEDEK SZABOLCS

A fiumei cápa

(regényrészlet)

– Éhes vagyok – szólalt meg Noskó úr.

A két nő egyszerre pattant talpra.

Világraszóló eseménynek kellett történnie ahhoz, hogy a méltóságos úr benyisson a cselédszobába.

Kopogtatnia persze nem kell, elvégre ez is az övé, a lakás minden más helyiségével egyetemben.

Ilyen utoljára akkor esett meg, amikor a méltóságos asszony meghalt.

Erzsébet tisztán emlékezett rá, hogy a méltóságos úr akkor is ugyanígy bezárkózott a szobájába, és hosszú időn keresztül ki se jött onnét, csak a zokogását lehetett hallani. Pedig lett volna dolog bőven. A temetést kellett intézni, ami viszont szinte teljes egészében Erzsébetre maradt. A kinek pedig akadt ezenkívül is számtalan feladata, elvégre valakinek el kellett látnia a karon ülő kis Emíliát addig, amíg szoptató dajkát és nevelőt nem fogadnak mellé.

És hát az a szomorú igazság, hogy sajnos nem is lehetett nagyon meglepődni azon, hogy a méltóságos asszony eltávozott. Hosszan, sokáig betegeskedett. A végére semmi izom és hús nem maradt csontjain. Arca beesett, barna bőre kifakult, dús, fekete haja fényét veszítette és eltöredezett. Utolsó heteiben enni se bírt. Egész nap feküdt. Ágytálazni kellett, végül már beszélni se tudott. Megváltás volt számára a halál.

Akkor is eltelt két vagy három nap ugyanígy. Aztán egyszer, hajnalban kinyílt a cselédszoba ajtaja. Erzsébet egyetlen szempillantás alatt fölült az ágyában. Arra gondolt, a méltóságos úrnak eszéet vette a fájdalom, és éppen most akar valamit. Vajon tőle? Vagy a cselédétől? Akinek a nevére Erzsébet később már nem emlékezett. Vagyis hogy nem akart emlékezni. Volt belőlük egy pár az évek alatt. Magyar mind, akik jobbára szerencsét próbálni érkeztek Fiumébe. Többségük nem ragadt meg, továbbment Amerikába, vagy az Isten tudja, merrefelé. Némelyik fogott a rakparton magának valami kikötői rakodómunkást, és most eredeti méretének kétszeresére hívva a Gomilában lakik, az utca fölé, két ház közé kikötött kötélre tereget, és az osteriában öntögeti a bort minden betévedőnek.

Egészen a Borbáláig magyarok voltak mind. Aztán amikor a Borbála teherbe esett, és el kellett bocsátani, egyszerre nem lehetett magyart találni

BENEDEK SZABOLCS (1973) bár gyermekkorát Szolnokon töltötte, Budapesten született, alig néhány lépésnyire attól a helytől, ahol most él. Prózát ír, két lánya van, tucattól több regénye és egy József Attila-díja.

helyette. Mintha az összes idetévedt lány megveszekedett volna a fene nagy ígéretésektől, amelyeket a kikent-kifent ügynökök szajkóznak mézesmázos hangon a kivándorlók szállodájában. Szépen megmunkált fotókat mutogatnak az álmok földjéről, a sok buta liba meg mind bedől nekik. Nem számít, hogy a hajójegyet méregdrágán, az eredeti ár többszöröséért kínálják, majd megkeresik kurválkodással a rávalót. A lényeg, hogy minél előbb az óceán túlsó partján legyenek. Cselédnek viszont egy se akar állni.

Kereste szorgalmasan a kiközvetítő, ám egyre csak tördelte a kezét és röstelkedett, hogy magyart égen-földön nem talál.

Így került hozzájuk Néva.

Évekkel ezelőtt, amikor a méltóságos úr benyitott a cselédszobába, Erzsébet arra gondolt, hogy a felesége elvesztése fölötti fájdalmában velük akar vizsgálgatni. Hevesen dobogni kezdett a szíve. Ingerült féltékenységgel nézett az ijedten pislogó cselédre. Nyilvánvalóan ő a szebb, az üdébb, a hamvasabb. Bezzeg, amikor még fiatalabb volt, ő is, meg a méltóságos úr is... Nincs ebben semmi kivetnivaló. De szokatlan se. Más házaknál is megesik, amikor az úr éppen nem akar vagy lusta bordélyba menni, és inkább odahaza intézi el.

Ám Noskó úr annyit mondott csupán:

– Éhes vagyok.

És sok évvel később, Emília kisasszony tragédiáját követően pontosan ugyanez történt:

– Éhes vagyok.

– Eridj, fiam – rázta meg Erzsébet Néva vállát –, indulj a piacra. Hozz valami frisset. Hamar.

Így került Néva hajnalok hajnalán az utcára.

Temetésről ezúttal nem volt szó. A kisasszony holtteste nem került elő. Fent, a kozalai temetőben csak szimbolikusan kerül neve a családi sírkőre, az anyja neve mellé, ahova már Noskó Gáspárét is fölvésték, igaz, egyelőre csupán a születési évvel. A sors kegyetlen játékokat úz. Amikor Emília kisasszony megszületett, senki nem gondolta volna, hogy hármuk közül Noskó úr kerül utoljára a hideg márványlap alá.

Az élet a legnagyobb sorcsapásokat követően is egyszer csak követelőzni kezd. A méltóságos úr enni akar.

Hideg volt. Borzalmasan hideg. Ezúttal nem csak a bőre miatt. A levegő is érezhetően lehűlt. Az eget fekete felhők takarták, elfedték a csillagokat. Az utcákon ilyenkor jószerivel senki nem járt, csak a cselédlányok, akik Névához hasonlóan a reggeli bevásárlást intézték. Persze a kikötő az más. Ott egyetlen percre se állt meg az élet. Folyamatosan zajlott a rakodás: vagonokból ki, hajókba be. És fordítva. A halászok is ilyenkor indultak megméríteni a hálót. Ám a város többi része aludt. A villamos se csörömpölt a folyton nedves síneken. A kávéházak ablakai néhány órára sötétbe burkolóztak. A konflisok hajtói pokrócba csavarva szunyókáltak a bakon. A pár órá-

val korábban élénken korzózó hölgyek és urak egyik oldalukról a másikra fordultak a paplan alatt.

Néva átvágott a Piazza dei Fruttin, és a városi torony árkádja alatt kilépett a néptelen Korzóra. Ott balra fordult. Sietve elment a Modello-palotáig, annak hátsó fertályánál jobbra kanyarodott. Átsietett az alvó Via Andrássyn, keresztülbotorkált a villamossíneken, és elindult a vásárcsarnokok felé.

A Piazza Ürményire lépve nem bírta megállni, hogy balra nézvést ne veszen egy pillantást a színház hatalmas épületére.

Ugyanúgy sötétlett, akár a környező házak és mellékutcák. Pedig – bár nem ismerte a színházi műsort, de Néva úgy sejtette – néhány órával korábban föltehetően fényárban úszott. Vajon olasz vagy magyar előadás volt? Akármelyik is, miután véget ért, elegáns dámák és urak léptek ki az oszlopsorral ékesített bejáraton, lesétáltak a lépcsősoron, és miközben izgatottan, egymás szavába vágva megvitatták az élményeiket, elindultak a Modello-palota felé, amely takarékpénztári mivoltából esténként kávéházzá és kaszinóvá változott.

Névának megsajdult a feje a reá törő, még tragikusan friss emlékektől.

A kisasszonyt várta a lépcsősor aljában. Félrehúzódott, és miközben árgus szemekkel figyelte a kifelé igyekvőket, ő maga igyekezett láthatatlan maradni.

Az volt az első igazán hideg este. Jöttek még enyhébb napok, de ez volt az első alkalom, amely megfellebbezhetetlenül tudatta az ős beköszöntét. Az égen még milliósámsra ragyogtak a csillagok, de azoknak, akik kiléptek a Giuseppe Verdiről elnevezett színház kapuján, a benti meleg után fázósan össze kellett húzniuk magukon felöltőiket és boleróikat, kalapjukat meg a fejükhöz szorítani, nehogy elvigye a szél.

Ha Néva kicsit arrébb sasszézott a lépcsőtől, a színház épülete mellől balra pillantva átlátott Susak házaira. Míg itt, Fiumében javában esti fényben pompázott minden, és az utcákon sokan jártak, addig odaát, a folyó túloldalán sötétbe burkolóztak a házak. Az ottaniak már alusznak. Nekik néhány óra múlva ébredniük kell. Hajnalban szinte egyszerre, tömegével gyalognak át a Via della Fiumarába torkolló keskeny és rövidke hídon, amelynek egyik lábánál a horvát, a másiknál a magyar zászlót cibálja a szél. Keresztülmennek az akkor épp sötét és őket leszámítva néptelen Fiume macskaköves utcáin – csöndben, nehogy fölébresszék és megharagítsák munkaadóikat –, majd egy részük a Baross kikötő, más részük a Zichy móló mögött sorakozó raktárházak felé veszi az irányt.

Névát egyszeriben elkapta a vágy, hogy most, azonnal, elinduljon a híd felé, átgyalogoljon rajta, és bekopogjon az anyja házába. Hamarosan aludhatna, és nem kellene még ki tudja, meddig toporognia az egyre hidegebbé forduló éjszakában, hogy aztán hajnalban a piacon kezdjen, odafelé menet meg belebotoljon a Via Andrássyn munkába igyekvő honfitársaiába.

Olyankor lehajtott fejjel, sietős léptekkel kikerülik egymást. Még véletlenül se néznek egymásra. Mintha szégyellenék.

Pedig – háborgott egy különös, mindaddig ismeretlen érzés Névában – nem nekik kellene szégyellniük. Hanem azoknak, akik miatt így van ez az egész.

Ha most elindulna, itt hagyná az egészset.

Igen ám, de utána mihez kezdene? A méltóságos úréknál sokat kell dolgoznia, de kosztot és kvártélyt kap. A fizetségből pedig jócskán hazaadhat az anyjának is.

Mit lehet hát tenni, ha egyszer így van berendezve a világ?

– Itt vagy? Már mindenütt kerestelek.

Töprengéséből Emília kisasszony riasztotta föl.

Néva ijedten nézett rá. Szerencsére a kisasszony nem látszott haragosnak. Épp ellenkezőleg: föl volt dobva. Arca pírban égett, szemei ragyogtak. Ajkán ritkán látható, széles, őszinte mosoly.

– Hamar. Gyere. Siessünk.

Megragadta Néva csuklóját, ám nem hazafelé indultak, hanem a színház felé. Szembeladtak a színházból távozókkal, akik méltatlankodva tértek ki előlük. Annyira siettek, hogy a kisasszony majdnem megbotlott a lépcsőn.

A bejáratnál Néva megtorpant. A színházban fizetni kellett a belépésért is. Az előadás megtekintéséért pedig külön.

– Mi van? Gyere már!

A kisasszony minden szégyenérzetet mellőzve Néva tenyerébe csúsztatta a tenyerét, úgy húzta befelé.

Néva épp csak egy pillantást tudott vetni az Aida plakátja melletti, Medgyessy Szidónia budapesti művésznő fiumei föllépését hirdető falragaszra, máris bent voltak az épületben.

Ott még gyorsabban tudtak haladni, a nézők többsége már távozott. A kisasszony rendületlenül húzta maga után Névát, kénytelen volt futni ő is. Közben attól rettegett, hogy elesnek a drága szőnyegen és magukkal rántanak egy képet vagy egy oszlopdísz. Arra nem volt idő, hogy a sok díszítő cifraságot alaposan szemügyre vegye.

– Szidónia kisasszonyt keresem – mondta Emília kisasszony olaszul egy bezárt ajtó előtt.

Az ott álldogáló komor képű férfi először nem válaszolt, úgyhogy Emília kisasszony megismételte a kérdést magyarul is.

– Milyen ügyben? – kérdezte végül a férfi, németül.

– Fontos ügyben.

Amaz megcsóválta a fejét.

– Lehetetlen. Szidónia kisasszony pihenni óhajt. Hamarosan visszatér a szállodába.

Emília kisasszony türelmetlenül toppantott.

– Mondja meg, kérem, hogy Noskó Emília keresi. Az előadás előtt váltottam Szidónia kisasszonnyal pár szót. Azt beszéltek meg, hogy utána az öltözőjében találkozunk.

A férfi kinyitotta a száját, még mondani akart valamit, ám Emília elszánt arckifejezését látva csöndben bement az ajtón.

Névának átfutott a fején, hogy Emília kisasszony vajon miként és mikor tudott a művésznővel beszélni, aztán úgy döntött, inkább nem töpreng rajta. Megtanulhatta épp elégszer, hogy Emília kisasszonnyal kapcsolatban soha nem szabad semmin csodálkozni.

Persze hogy nem beszélt vele. Humbug az egész. Ha Néva eljárt volna a kaszinóba a Modello-palotába, most azt mondhatta volna, hogy a kisasszony tizenkilencre lapot húzott. Rezzenéstelen arccal fogadta, amikor a férfi visszatért és közölte vele, hogy a művésznő várja. Magától értetődő módon vonult be – nyomában Névával – az öltözőbe. Ahol aztán illendő módon bemutatkozott.

– Csodálatos volt ez az este! Hihetetlen élmény! A művésznőnek fantasztikus hangja van!

Medgyessy Szidónia lornyont illesztett az arca elé, azon keresztül méregette Emília kisasszonyt.

Ültében is látszott, hogy magas, megtermett nő. Ám a vaskosság jól állt neki. Nem az a tenyeres-talpas fajta volt, amely a házvezetőknek szerencsétlen módon megadatik. Erőt és tekintélyt sugárzott. Haja dús volt, szénfekete, vonásai határozottak, szemei sötétek. Arcát vastagon borította a festék és a púder, úgyhogy nem lehetett eldönteni korát. Idős épp úgy lehetett, mint fiatal. De föltehetően mégis csak inkább idősebb volt, hiszen már befutott, nagynevű művésznek számított. Jöttének hírére teljesen megtelt a színház. Mégpedig magyarokkal, ami nem mindennapi dolog.

– Maga kicsoda, kedvesem?

Így mondta: „kedvesem”, noha a hangjából szemernyi kedvesség nem hallatszott. Inkább harag.

– Hiszen hallotta! Noskó Emília vagyok.

– De mit keres itt?

Névának csak most tűnt föl, hogy hármukon kívül más is van az öltözőben. Egy fiatal lány. Akár azt is lehetett volna hinni, hogy a művésznő komornája, azonban ahhoz túl jól öltözött. Hasonlóan hófehér fellépőruhát viselt, mint Szidónia. Néva lopva végigmérte, és úgy találta, egyidősek lehetnek. A lány szép volt. Megrendítően szép: vékony termet, lágy vonások, pisze orr, vállaira omló göndör, szőke haj. Néva egészen belepirult, miközben néhány pillantást vetett reá.

Emília kisasszony habozni látszott, aztán csak kiszakadt belőle:

– Vigyen el Budapestre.

– Tessék?

– Azt kérem, hogy vigyen magával Budapestre.

– Én? Magát? Aztán minek?

A következő pillanatban olyan történt, amihez hasonlót Néva még soha nem látott: Emília kisasszony térdre vetette magát Medgyessy Szidónia előtt.

– El akarok menni innét! Pestre akarok menni! Vigyen magával, kérem! Engedelmes, hű szolgálója leszek. Mindent megteszek, amit kér, csak vigyen magával és tanítson ki!... Nem is kell kitanítania, csak engedje, hogy megfigyeljem, mit csinál, és hogy egyszer követhessem magát!

Úgy könyörgött, olyan alázatos hangon, ilyenek Néva nem hallotta még soha.

A meglepetéstől hosszú pillanatokig egyikük sem bírt szóhoz jutni.

– Na de kérem! – mondta Medgyessy Szidónia. – Mi ez a jelenet? És mit képzel magáról? Álljon fel! Semmi szükség az efféle nevetséges viselkedésre.

Emília kisasszony engedelmesen fölemelkedett.

– Kérem, művésznő...

Amaz ismét az arca elé illesztette a lornyont.

– Mit mondott, mi a neve? Emília?

A kisasszony vörös arccal bólintott.

– És mit akar maga Budapesten?

– Mindent. Bármit. Énekelni. Élni. Túlélni.

– Maga idevalósi?

– Igen, kérem.

Szidónia fölkacagott.

– Hallod, Hannácska! – A szomszédos öltözőasztalnál ülő fiatal lányhoz fordult. – Itt él, ezen a gyönyörű helyen, a tenger mellett, és elvágyakozik a koszos, füstös, zajos Budapestre! Hát mit nem adnék, ha cserélhetnék vele...

Nevetett. A Hannácskának szólított lány együtt kacagott vele.

Emília kisasszony mintha kezdte volna visszanyerni megszokott énjét. Vonásai megkeményedtek, tekintete elszántan villogott.

– Kérem, akkor cseréljünk. Én megyek maga helyett Pestre, a művésznő pedig maradhat Fiumében. Élje csak az én életemet.

Medgyessy Szidónia úgy nézett rá, mint aki nem bírja eldönteni, hogy a másik tréfál-e, vagy komolyan beszél.

– Miért nem jó itt magának? – kérdezte végül.

– Mert belegebbedek – felelte Noskó Emília halálosan nyugodt hangon. – Mert ez a város engem megöl. Ha nem megyek el innét, rövidesen halott leszek. Belepusztulok abba, hogy itt kell élnem. És abba, ahogy élnem kell.

Úgy beszélt, mintha előre betanult szöveget mondott volna.

Néva kikerekedett szemekkel hallgatta.

– Nézze, kedvesem – mondta újabb hosszú csöndet követően Medgyessy Szidónia –, nekem nincs időm erre. Fáradt vagyok. Szeretnék átöltözni és pihenni. Örülök, hogy megismerhettem a kisasszonyt. Tiszta szívből kívánom, hogy elérje, amit akar. Bármi légyen is.

– Kérem, művésznő... Ha most nem alkalmas, beszélhetnék még valamikor? Holnap akár.

Amaz a tükör felé fordult, és elővett a toaletasztalról egy darabka vattát.

– Hol szállt meg a művésznő? Mikor utazik vissza, Budapestre? Ha nem veszi tolakodásnak, még egyszer megkeresném.

Medgyessy Szidónia, mintha ott se lettek volna, elkezdte törölgetni arcáról a púdert.

– Ha nem visz magával, tudja meg, hogy maga lesz halálomnak oka...

A művésznő nem vette föl, talán meg se hallotta a fenyegetést.

Emília kisasszony még egy darabig álldogált egyik lábáról a másikra, aztán egyszer csak sarkon fordult és elindult kifelé. Arca indulattól tüzelt.

Néva követte. A szeme sarkából látta, hogy Hannácska föláll és jön utánuk. Úgy tett, mintha az ajtót akarná becsukni utánuk, ám amint megfogta a kilincset, hirtelen Néva füléhez hajolt, és azt susogta:

– A Bristolban vagyunk. De már csak nagyon kevés ideig.

Néva futott Emília kisasszony után, hogy mielőbb megvihesse neki a hírt.

Nem lehetett sokáig ábrándozni, sietni kellett, éhes az úr.

Sorra végigjárta a piacokat. Az első épületben krumplit vett a gombóchoz, valamint egy kevés zöldséget. A másodikban friss kenyeret és túróval töltött bureket. A harmadikban giricét.

Amikor kijött a harmadik épületből, olyan nehéz volt a kosara, úgy érezte, menten leszakad a keze.

De nem a keze szakadt le. Hanem az ég.

Mintha vihar közeledett volna. Ilyenkor, őszi hajnalon?

A dörgés olyan erős volt, beleremegtek a környező épületek. Néhány ablak nagy csörömpöléssel kitört.

Névát mellbe vágta egy ismeretlen erő.

A kikötő irányából, nyugat felől erősen vöröslött az ég.

Nem tudta, meddig feküdt a földön, néhány pillanatig, vagy percig is akár, mindenesetre miután föltápáskodott, Néva leporolta szoknyáját, megtapogatta sajtó térdeit, és elkezdte összeszedni a kosár tartalmát. Már persze azt, ami megmaradt belőle. Csípős füstszag úszott a levegőben. Az addig néptelen utcák egyszeriben sikoltozó emberekkel lettek tele.